

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. VII. Explicatur illud Personam aliquam, vel scriptum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

Successor particularis ex Donatione, Legato, &c.

4. Regula secunda habet duas partes. Prima est: Successor particularis ex donatione, legato, vel simili contractu gratuito, siue succedat in proprietate, siue solum in usufructu talis rei particularis, non tenetur stare locationi prædecessoris, seu donatoris, & consequenter, nec conductor tenetur stare ejusmodi conditioni.

5. Secunda pars regulæ est: Si tamen conductor velit stare, & non permittatur, potest ipse conductor agere ad interesse contra eum, qui ipsi rem locavit, vel contra ejus hæredes. Ita iidem Doctores, & passim. Ratio prioris partis regulæ est, quia successor particularis non succedit in omnibus jurebus, vel debitis prædecessoris, seu donationis, sed in illo tantummodo bono peculiari, quod sibi datur, ergo non obligatur ad servanda jura, vel debita, quæ fuerunt contracta inter locatorem, & conductorem, quæ cum fuerint personalia, non sunt translata in ejusmodi particularem successorem, qui nec legatis, nec donantis personam præsentat. Ratio posterioris partis regulæ est, quia tunc per translationem rei conductæ in alium, locator, vel ejus hæredes sunt conductori causa illius interesse. Unde merito sic deciditur in Jure, l. *Empio*, §. *C. de locator. l. Si merces*, §. *Qui fundum*, ff. *locatis*, l. *Nihil*, §. *ult. ff. de legatis primo*.

6. Quoad primam partem regulæ, excipe primò, nisi signatè initio locationis deductum esset in pactum, ut pro tempore locationis res locata remaneret particulariter ipsi conductori subjecta, seu hypothecata ad securitatem suæ conductionis: nam tunc invalida fuisset, seu certe invalidanda alienatio subsequens, facta à locatore, cum fuerit contra jus particulare conductoris ipsi ortum ex vi talis pacti. Dictum autem est (nisi signatè, &c.) nam si res locata solum generaliter hypothecata fuisset in hunc fere modum: Omnia mea bona sunt tibi conductori subjecta ad securitatem tuæ conductionis, tunc valida sine dubio fuisset subsequens alienatio, sed conductor, juxta secundam partem regulæ, haberet jus se defendendi contra Locatorem, seu Locatoris hæredes, volentes eum expellere, ut fuit Molina, d. 490, qui deinde n. 9. persequitur, quid dicendum sit in re locata à Fisco, & paulò post, in quibusnam idem Fiscus succedere soleat.

Excipe secundo, id, quod mox excipiam §. 3. n. 2. cum de Emence.

Successor sui Administratoris.

7. Regula tertia: Quando aliquis alteri prædecessori siue defuncto, siue viventi succedit, etiam in re particulari, qui prædecessor administrationem rerum illius, qui succedit legitime habebat, quique prædecessor rem illam locaverat, debet ejusmodi successor stare locationi factæ. Ita Moll. Reb. Mantica, Gomez apud Bonac. loc. cit. n. 7. Ratio regulæ est, quia quilibet obligatur rata habere ea, quæ facta sunt à suo legitimo Administratore, seu suo Procuratore, quamvis deinde hic moriatur, vel à munere amoveatur. Cum ergo hic Locator, de quo agimus in hac regula, fuerit legitimus Administrator, unde legitime locaverit, debet ejus successor eam locationem ratam habere.

8. Hinc Pupillus debet stare locationi factæ à Tutore, vel Curatore. Hinc ex meliori sententia, quam sequitur cum aliis Molina d. 492. Uxor mortuo Marito, debet stare locationi non solum bonorum dotialium, sed etiam paraphernalium factæ ab eodem Marito, quia Maritus non solum est usufructuarius rerum dotialium, sed etiam est legitimus Administrator earundem rerum dotialium, & etiam, saltem, quando uxor non prohibuit, paraphernalium. At verò Maritus tunc solum obligatur stare locationi antea à dotante factæ, v.g. domus datæ

ipsi in dotem, quando Maritus eam rem in dotem accipiens, sciebat, esse locatam, quia sic tacite visus est locationi consentire; secus, teste Mol. *ibid.* d. 4. si nesciebat, quia tunc, cum sit successor particularis in dominio utili, recurret secunda regula jam n. 4. allata.

9. Hinc denique Prælati, Abbates, Beneficiarii debet stare locationi factæ à suis prædecessoribus de bonis pertinentibus ad Ecclesiam, quia horum illi prædecessores fuerunt legitimi Administratores, & hi posteriores succedunt in his bonis Ecclesiæ, quasi eandem Ecclesiam representantes, ut representabant prædecessores.

10. Dixi (de bonis pertinentibus ad Ecclesiam) nam de bonis, quamvis Ecclesiasticis, sed pertinentibus ad suam dignitatem, vel Beneficium, cujus fructus sui sunt, cum ea dictæ personæ administrant, ut res suas, quoad fructus, valide quidem locant pro tempore suæ vitæ, sed non pro tempore post suam mortem, unde tunc successor stare locationi non obligatur. Et nota, in his bonis pertinentibus ad eorum dignitatem, vel Beneficium, successores succedere, tanquam in Majoratu, quibus prædecessor præjudicare non potest, unde, si hic prædecessor exegit pensionem pro tempore post mortem suam, potest successor eam nihilominus exigere, Lege Bonacina disputat. 3. de contract. quest. 7. part. ult. num. 10. fine.

11. Atque in hoc toto casu hujus n. 10. Sicuti Locatoris successor potest recedere à Locatione, præter casum, quem mox §. 3. n. 2. & 3. dicam, cum de Emence, sic conductor potest conductionem relinquere. Denique memineris, hæc omnia dicta semper esse, præscindendo ab aliqua legitima consuetudine fortè alicubi introducta, vel iusto pacto, &c.

§. III. *Successor particularis ex Emptione.*

1. Mens rem ab aliquo, est ejus successor particularis. Emens ergo rem locatam, eadem prædicta secunda regula, duas habente partes, utatur, quam modò §. 2. n. 4. attulimus.

2. Unum tantum casum excipis, in quo is, qui emit, saltem ex æquitate, stare debet contractui, nec expellere potest Conductorem. Nam colonus, v.g. si, postquam agrum conduxit, illum seminavit, non debet ejusmodi colonus expelli ab emente memoratum agrum, donec messis colligatur. Ita Sylvest. Tabiena, aliique apud Bonac. loco citato num. 6. quia secus intempestivè expelleretur, cum æquum non sit, colonum fructuum jacturam perdere.

3. Idem cum Quaranta, & Ricci, cum eodem Bonac. *ibidem* num. 10. dic de Prælato successore bonorum Ecclesiasticorum particularium Prædecessoris; nam, si res non est integra, & Conductor operas adhibuit in agro Beneficiarii colendo, dictus successor non potest Conductorem expellere, donec annus, vel fructuum collectio finiatur, ne scilicet intempestivè cum alterius damno abscindatur locatio.

4. Ex quibus colligo, idem debere dici de omnibus similibus, vel dissimilibus successoribus, quia æquitas non patitur, ut Conductor aliquo damno, dum bona fide in operas processit, afficiatur.

CAPVT VII.

Explicans illud descriptionis,

Personam aliquam, vel seipsum.

1. Hæc pars descriptionis notat, posse quempiam, vel seipsum, vel aliam personam, in quam quis Ius habet, v.g. suum servum, locare alteri, quod est operam famulatus alteri promittere, siue universaliter in omnibus, ut sunt famuli, qui sub pretio se exhibent ad servandum

viendum in quacunque re Domino, sive in aliquo peculiari opere, ut sunt artifices, coloni, scientiarum magistri, &c. De his ergo sub communi nomine famulatus nonnulla perstringam, nec solum ea, quae strictè pertinent ad contractum locationis, de quo loquimur, sed etiam (quandoquidem adest hæc occasio) ad alia universaliter, quae spectant ad famulos, & consequenter ad Dominos.

2. Vt autem ordinatum progrediam. Primò, agam de famulis, qui iuxta promissum, serviunt, seu servierunt. Secundò, de his qui promissionem violantes, non serviunt, cum possint. Tertiò, de his, qui non serviunt, cum non possint.

§. I. De Famulis, qui serviunt, seu servierunt.

1. Illis, qui debitum obsequium exhibent, vel exhibuerunt, deberi iustum stipendium, quis ignorat? Sed quaerenda sunt adhuc duo. Primò, quodnam est debitum obsequium? Secundò, quodnam est iustum stipendium.

Quodnam est debitum obsequium?

2. Illud est, quod moraliter, & communiter in illo genere ab aliis exhiberi solet. Et quia illud habet latitudinem, iuxta quam diligens, diligentior, diligentissimus famulus servire potest, satis erit, in gradu infimo, id est, ut famulus exhibeat diligentiam, nec necessariò maximam, nec illam, quae vergat ad desidiam, idque praefixo pacto maioris diligentiae, pro qua daretur maius stipendium, ut ex se patet.

3. Hinc fit primò, ut si famulus praedictam diligentiam, saltem in infimo dicto gradu, non seruet, ex quo sequatur damnum aliquod Domini, fit, inquam, ut obligetur ad restitutionem damnorum, immò, propter paritatem rationis, etiam lucrorum, Domino inde cessantium. Verum, hic maxime est notanda monitio alia, lib. 8. in Decalog. tract. 3. c. 5. §. 1. num. 5. & lib. 1. cap. 3. §. 7. v. *Deposum*, & iterum dicam infra, lib. 9. tract. 7. de Societ. cap. 8. n. 15. saepe tradita, nimirum negligentiam, quae in uno genere famulatus, v. g. in transferendis lignis, est levis, gravem esse in transferendis vasis vitreis. Locum omnino recole.

4. Fit secundò, ut si, posita praedicta diligentia, famulus alias operas exerceat, lucrèturque, possit hoc lucrum sibi acquiritere, & retinere, quia quando sese addixit Domino, eiusmodi se potestatem non abdicavit.

Quodnam est stipendium iustum?

5. Iustum item stipendium habet summum, medium, & infimum gradum, estque illud, quo communiter in foro solent operæ, famulique talis ministerij conducì, & satisfaciet Dominus, si (praescindendo ab aliquo iusto pacto) id ex infimo, ut notat Bôciac. loc. cit. p. 4. num. 3. sicuti, nec iniuste ager amius, si petat summum: si petat, inquam, nam si tacet, videtur infimo contentus esse, atque adeo non potest, praetextu supremi debiti, compensare sibi usque ad summum.

6. Hæc ita in genere dicta rem exactè nequaquam definiunt; adhuc enim restat scrupulus, ecquodnam sit eiusmodi iustum, licet infimum stipendium, praesertim, quia nesciri vix potest in tanta varietate operarum, & ministeriorum, quodnam stipendium in foro, & communiter currat. Id ergo & prudens, & expertus vir facile expiscabitur, si quatuor expendat capita, quae iam subdo.

7. Primò: Expendat, famulos inter alium condonare defectum mercedis Domino ob quatuor potissimum subinde rationes, nempe primò, quia ab ipsis Dominus sperant favorem, & gratiam, immò etiam munera in Republica, & Beneficia; hæc enim sola spes est pretio æstimabilis, tamen deinde nihil reipsa acquiritur.

Secundò, quia obsequium est admodum exiguum, unde remanet ipsis locus, sive otandi, sive alio modo lucrandi.

Tertiò, quia, dum serviunt, aliquam artem addicunt, ut sunt fervientes artificibus, Proficiscuntur Moedicæ, Musicae, & similibus, quin aliquando ob alimenta victus, & non raro ne ob victum quidem, sed solum ob eiusmodi unum finem addiscendi, sentiantur.

Quartò denique, quia compensatur satis, foreque merces ab honore officij. Sic aliqui officiales in Curatibus, quos Iuratos Siculi appellamus, modicum stipendio fraudantur, licet maximis Reipublicæ occupationibus distendantur, eo scilicet honore contenti, quo ad discendo, saepissime multum se expendisse, etiam gloriantur.

8. Secundo, expendat vir prudens numerum famularum, qui frequentissimum hodie solet elevari, enim famulorum copia valde diminuit de ipsorum mercede, quia tunc ultro se offerunt pro quocunque pretio, ut oneras autem merces vilescere usque ad tertiam partem, immò aliquando etiam usque ad dimidiam, donec à nonnullis diximus alibi, lib. 8. in Decal. cap. 7. §. 4. n. 6. & certe tunc vilius esse debere stipendium, minus esse, sicuti in cæteris rebus venalibus, quando haec dant, usum venire solet.

9. Tertiò, expendat etiam necessitatem ipsorum famulorum, nam licet mera necessitas servi non debeat minui pretium sui laboris, neque enim, si ego habeo necessitatem vendendi frumentum, pretiis ex hoc tu iustis, infimum pretium potes emere, nisi aliunde dictum pretium vilescat: tamen, quia, quando hac necessitate laborant multi servi, non inveniuntur Domini, qui magis pretium præbere velint, inde fit, ut stipendium, tunc communiter currens in foro, sit minus, & consequenter hoc, quamvis vilius, sit iustum.

10. Quartò, est etiam perpendenda, ad iustitiam stipendij cognoscendam, ipsa liberalitas domini, qui non raro ad suæ familiæ decus pertinere putat, si (ut magis Principes consueverunt) plus suis famulis impertiat, quam eorum famulatus mereatur.

Atque ex hoc ultimo solvitur illa quaestio: An dives dominus det suo honorario famulo victum pro ipso, & hordeum, v. g. pro equo, vel aliam victus portionem, quæ is honorarius famulus alium pro se famulum habeat, ipse vero, nec equum, nec alium alar, possit sibi illud hordeum, & portionem illam reservare? Possit enim potius, non solum, quia ea non videntur dari, ut ille habeat equum, & famulum, sed, ut possit habere, & eorum deductus non redundat in damnum, seu deducit Dominus, sed solum ipsius honorarij famuli: quæ sunt rationes Magistrorum Salmanticensium approbantium hanc doctrinam apud Delugo, d. 16. de Just. n. 82. verumetiam, quia eiusmodi Principes, ac divites Domini non ad iustum stipendium, ut modò dixi, sed ad liberalem beneficentiam ea mensurant, quæ donant.

21. Quando non stat per famulum, ut serviat sed per Dominum, qui nolit uti eius opera, an habere debeat æquale stipendium, ac si serviret, dixi satis supra, cap. 4. §. 1. num. 5.

Famulorum expulso.

12. Huc reducamus illam quaestionem: An sit aliqua causa, ex qua iuste possit Dominus, ante finem conventionis tempus, citare servum famulum volentem.

Respondeo: Praefatis nonnullis legibus, quæ forte alicubi vigent, de quibus Molina, d. 505. c. 5. ob. potest dimitti praedictus servus ex causa gavi superveniente, quæ in initio prævisa non fuit, ut ibidem docet Molina.

13. At, quænam est causa nova? Respondeo, non solum esse gravissimam, ut si Dominus

vite infidiarentur famulus, si fararetur bona Domini, si damnum eidem afferret, &c. Verum etiam, si famulum notabiliter negligeret, ita ut adhiberet notabiliter minorem infra infimum gradum ordinariæ diligentie; quem in simili ministerio solent alii famuli communiter adhibere.

Ratio est, quia jure naturæ, & præcisè legibus positivis, vel peculiari pacto, talis videtur esse intentio contrahentium, ut scilicet Dominus dat bonum stipendium, ita bonum obsequium famulus præstare debeat, quod certe illud est, quod saltem infimum diligentie gradum attingit, modo, quo paulò antè n. 2. & 3. explicatum est. Ni ergo illum famulus attingat, meritis Dominus stare contractui, non obligabitur.

Famulorum recessus.

14. Huc etiam reducamus quæstionculam præcedenti affinem: An scilicet famuli, quando tempus serviendi non est ex pacto determinate definitum, possint, quandoque velint, à famulatu recedere?

Respondeo, posse absolute, sed maxime tunc attendendum esse ad consuetudinem Regionis, qua famulus soleat, vel non soleat ad libitum à contractu recedere. Perpendendum etiam erit genus famulatus, nam aliquando ipsa res, in qua obsequium versari debet, ostendit, an ad annum, ad menses, ad dies, an etiam ad horas dumtaxat extendatur. Quibus consideratis, recedendi facultas, siue denegetur, siue concedatur à viro prudenti.

Compensatio famulorum.

15. An famulus, si iustam mercedem illi denegat Dominus, possit, si alia via suum habendum non appareat, occultè sibi compensare?

Respondeo, posse, sicuti in similibus certum est. Verum, valde cavendus ille scopulus, quo famulus immerito putet, mercedem iustam non habuisse.

16. Solet autem hic maxime quæri (& molestissimam esse difficultatem Confessariis, in hac decidenda, faretur Rebelli, 2. part. lib. 1. 4. quæst. 1. §. num. 9.) an, quando famulus pro sua necessitate promittit operam Domino pro stipendio minori, quàm infimo, an, inquam, possit occultè sibi compensare, quod deest, usque ad justum infimum pretium: nam usque ad medium, vel summum jam diximus, §. non posse.

17. In hac difficultate ob duo capita regulariter non posse, iudico, præter caput ductum à condonatione, quæ aliquando præsumitur, fieri à famulo, ut dictum est modò n. 7.

18. Nam primò: Si eam necessitatem habet famulus famulandi huic Domino pro vili pretio, ideo est, quia non invenit alium Dominum pro majori pretio; ad illum enim confugeret, si facile esset illum invenire: si ergo non est facile, sequitur, vile pretium esse commune in foro; atque adeo iustum: ergo excedi non poterit à servo. Id vidit Delugo disp. 16. de Inst. num. 80. qui sic habet: *Quare raro credendum in hac parte famulis obtentibus defectum iusti stipendii: Cur enim alium Dominum non quarunt cum majori stipendio, vel non quaeserunt, si invenire facile poterant? Si autem non poterant, non ergo fuit iniustum pretium, quo majus communiter non poterant invenire.*

19. Secundò, quia dum servus dicit, se vili mercede servite, decipit Dominum, qui regulariter in tanta multitudine servorum, qui hodie serviendum victum quaerunt, alium, eadem, immò interdum minorem mercede, inveniret; ergo servus, cum sit causa talis damni Domino, relaxare debet: relaxare autem, non petendo stipendium illud majus, quod aliàs, si Dominum non decipisset, habere iustè potuisset.

20. In hoc secundo capite habeo contrarium prædictum Delugo: sed fusè, & ad evidentiam, ut mihi videtur, ejus rationes ego dissolvi per aliam occasionem,

in apus. de Sacrific. Missæ, lib. 3. cap. 1. §. 3. quando de hac executione famulorum plurius differo.

Dixi autem n. 19. (regulariter) quasi servus, qui necessitate compulsus, se ob vitem mercedem locavit, vere invenisset majorem, non decipisset eum effectu Domini, quia is nunquam invenisset servientem viliori pretio, atque adeo possit servus sibi compensare ex probabili sententia, quam ibidem explicamus.

21. Hæc etiam pertinet, quando servus, vel amicus exhibet aliqua obsequia, ad quæ non tenebatur; quaeritur enim, an hic possit sibi compensationem ex bonis Domini, vel amici facere? Et quidem, si gratis fecit, certum est, non posse; Lege Navar. Luss. Valquez citatos à Bonacin. disp. 3. de contr. quæst. 7. num. 4. nec enim semel donata potest quis, mutata voluntate, sine consensu ejus, qui recepit, sibi resumere. At si invitus, posse (si nihil aliud addatur) dicendum est. Idem ibid. quia labori debet æqualis merces solvi, & nemo facile præsumitur condonare; cum condonatio sit donatio, quæ non præsumitur, nisi exprimat.

22. Dixi tamen (si nihil aliud addatur) nam maxime cavendum est, ne Dominus, vel amicus rationabiliter putet, gratis à te ea obsequia præstari, & sic tua culpa deceptus, cum potuisset illa habere gratis ab alio, ipse ad nihil juxta dicta à num. 17. tenetur, & tu contra iustitiam compensationem attinges.

Famulorum stipendium, quando committitur arbitrio Domini.

23. Inquires tertio: Si quis serviet, remittendo se sui Domini arbitrio, quantum esse debeat iustum stipendium, quod Dominus obligetur solvere?

Respondeo, cum Bonacin. loco cit. num. 10. esse, illud, quod communiter aliis solvi consuevit, consideratis tamen iis omnibus, quæ modò à num. 6. ut iustum stipendium taxetur, consideravimus; in hoc enim sæpe falluntur famuli, qui remittunt se arbitrio Domini, & deinde mensurant absolute famulatum, non verò ex illis capitibus, puta siue ex condonatione, siue ex eo; quod in propria necessitate iustum stipendium est satis vile, siue ex eo, quod d. ciunt Dominum, siue ex spe, quam à Domino concipiunt, &c.

Stipendii famulatus Prescriptio.

24. Inquires quarto: Si, per annos aliquot, famulus non petat stipendium sui famulatus, potestne Dominus illud præscribere, ita, ut non obligetur amplius solvere?

25. Respondeo, ex jure communi posse: Si enim servus, cum possit petere, non petit suum creditum, & Dominus, quia non est requisitus à servo, bona fide, debitum non solvit per triginta annos, jam vi præscriptionis, non obligatur amplius prædictus Dominus.

26. Dixi per triginta annos, quia hæc est communis doctrina de præscriptione debitorum, ut videtur potest breviter apud Delugo disp. 7. de Inst. n. 80.

27. Dixi rursus (de jure communi) nam in aliquibus regnis triennium sufficere ex jure particulari, non ignoro. Consulatur ergo quisque Regionis suæ municipalia, jura, & quidem de jure Hispanico, quoad hanc præscriptionem stipendii servorum, vide fusè Thom. Hurtad. tract. 8. moral. cap. 2. à n. 245.

Solutio stipendii non requisita.

28. Petrus Dominus probè novit, Paulum olim suum servum, anno, v. g. superiore, sibi interfuisse fideliter, non tamen habuisse stipendium, & nunc, quando non est amplius ejus servus, videt, illum non petere, Inquires, an obligetur ipse Dominus non requisitus illud ei dare?

29. Respondeo, hanc quæstionem dissolvit idem Th. Hurtad. l. c. m. 248. dicens, Dominum non teneri stipendium

dum offerre, nec deferre famulo extra domum suam exsistenti, & non petenti (nam intra, semper tacite petit, seu expectat.) Ratio est (inquit) quia dum servus sciens sibi debere mercedem non petit (addo tamen tanquam omnino necessarium, cum possit, nec ob timorem Domini, vel quid simile tetrahat?) Dominus merito cogitabit, servum velle dictum stipendium donare, seu relaxare; id quod Hurtadus confirmat ex aliis Doctoribus, qui, & in gabellis, & in legatis idem dicunt, ut scilicet, quando à Gabellariis, & à Legatariis scientibus sua credita, & petere valentibus, non petuntur, non sit obligatio illa offerendi.

Auctis serviis, augendum pretium famuli.

30. Si famulus tuæ familiæ obsequio se obligavit pretio certo, sed deinde augetur familiæ numerus, debetne augeri pretium. Idem queri potest de quocunque incremento laborum in serviendo?

Respondeo, cum necessaria distinctione: Si parum augetur de labore, non esse pretium augendum, si multum labor augetur, etiam proportionaliter augendam mercedem. Ratio est, quia pro parvo augmento involvitur consensus implicitus, pro valde magno, non item. Idem dic in Medico, si se obligavit ad interveniendum Monasterio, Seminario, Familiæ, &c. quando pari modo augentur personæ interveniendæ, ut notat Corradus, *de contr. g. 88. Azor. 3. p. 1.8. c. 14. q. 1. & 2.* Notentur tamen dicta num. 21.

31. Quod si in pretio statuyendo, habita est ratio singulorum, ut quando conventum fuit dari, pro interveniendo singulis, tantum pretii, certe, si crescat numerus personarum, debere & crescere pretium sic taxatum, dubium esse non potest.

32. Quid, si quis se conduxit certo pretio ad ædificium, v. g. faciendum, & deinde apparet, notabilem auctum fuisse laborem, imò & auctas expensas, quas sibi faber assumpsit faciendas?

Respondet Bonac. *3. de contr. g. 7. p. 4. n. 18.* debere augeri & stipendium. Verum, non semper id admittam in praxi, quia solet, in his conventionibus sine fraude iniri, admisceri periculum æquale ex utraque parte contrahentium; nam aliquando ædificium, vel simile quippiam absolvitur paucioribus, aliquando pluribus expensis ergo est æquale periculum pro utraque parte. Profectò idem Bonac. *ib. docet*, non debere augeri stipendium illi, qui se obligavit, ad transferendas cum navigio merces alterius, putans se aliquibus diebus possit iter absolvere, sed postea ventorum adversantium causa, multò pluribus absolvit; id, inquam, docet, quia poterat etiam ventorum favore multò paucioribus. At simile quid etiam evenire poterit in casibus aliis.

33. Si Mercator promissit pretium Gubernatori navis, ut merces, verbi gratiâ, ad Indos, vel ad alium locum transduceret, sed medio confecto itinere, ob reluctantes ventos reversa est navis in portum, unde discesserat, quale pretium esse debet? & conveniuntne, an aliud minus?

Respondeo, de hoc peculiari casu pluribus disputant Molina, *d. 502.* Bonacin. *loc. cit. num. 20.* Delugo *d. 29. de iust. num. 34.* alique, quos adi; nos enim monent famuli à promisso famulatu deficientes, ut ipsos non deferamus.

Stipendium datum Famulo in damnum Creditorum Domini.

34. Denique, si Dominus famulo stipendium solvens fiat impotens ad solvenda ea, quæ hic Dominus debet suis creditoribus, potestne licite illud acceptare famulus. Imò, si hanc impotentiam prævideat idem famulus, potestne illius obsequiis se addicere?

35. Respondeo Bonac. *d. 1. de restit. g. ult. p. ult. 2. n. 30.* breviter sic docet: Famuli intervenientes alicui domino,

quem sciunt fieri impotentem ad restituendum creditoribus, non possunt aliquid ab eo accipere, aut acceptum retinere, nisi forte tantumdem domino acceptum in serviendo: Propterea consulendum est hospitibus, in lis, ut discedant. Ita Valentia, Aragonius, Navar. Molina, alique. Horum sententiam limitatam cum Valerio, modò dominus illius, non indigeat, ita ut sine illius voluntate non possit absque magno dedecore, juxta qualitates de conditionem personæ. Nam si hoc modo illis indigeat, existimo, eos posse sui famulatus stipendium acceptum, sicut enim dominus exculatur ob sum tantum incrementum, ita famulus. Hinc ita patet à fortiori, Medicum, Pharmacopolam, & alios præbentes necessitati famulo, qui non est creditoribus solvendo, posse ob prædictam rationem pretium accipere. Ita Valquez. *hæc Bonacin.*

36. Quibus ego aliam limitationem adderem, in declarationem: Nam, ut famulo non liceat stipendium à domino acceptare, vel illius obsequio se addicere, debet ei constare, dominum impotentem se non ad satisfaciendum suis creditoribus; constare, inquam, solentem certitudine morali; non enim præsumendum est, delictum committi, (quale certe à Domino, se volente inhabilem reddere, committeretur) nisi de eo constet. Cum ergo famulus nesciat plerumque, nec scire possit potentiam, vel impotentiam Domini, facile exculatur poterit à peccato, &c.

§. 11. Famuli, qui non servant, cum possint.

1. Pro tempore, quo Famulus, cum possit, non servit, jam sciens non debere ipsam accipere mercedem, eandemque ei negari merito posse à Domino. Sed quid pro tempore, quo servivit? Potestne aliquando negari merces eo prætextu, quod nunc ipse non præstatur famulatum promissum?

2. Respondeo, non posse absolute negari, quicquid dicat cum Sylvestro Azor. *2. p. 1.8. c. 39. g. 6.* putans posse aliquid arbitrio boni viri detrahi. Ratio notitæ dominæ est, quia operarius dignus est conventa mercede pro tempore, quo operatur. Si ergo aliquando operatus est, sua mercede pro illo tempore defraudandus non erit.

3. Dixi, *absolute*, nam si ob recessum famuli, necesse fuit, aliquod lucrum Domino cedere, vel damnum emergat, potest dominus tantum de mercede præstatam famulatus retinere, quantum ea damna compensantur, tunc enim famulus iniusta causa est dejectus Domino.

4. Hinc Rusticus, qui se locavit pro toto anno, acta autem hyeme, recedit, invito Domino, à famulatu, ut activo tempore alibi, majore stipendio, serviat, quando cariores sunt rustici famuli, obligatur in conscientia, restituere Domino, quantum ipsius intercessit, mulum recessisse. Quare illud dominus, ex mercede hactenus nondum soluta, poterit sibi retinere.

5. Præterea servus in casu, de quo loquimur, obligatur redire ad Dominum, ut toto promisso tempore famuletur, quia ex contractu, & aliquando ex addito jumento, se obligavit illud complere. Neque liberare se de hoc reditu potest, etiam si omnia damna restitueret vellet, quia dominus habet ius ad personalem illam obligationem factam à servo.

6. Quid de Domino, semel recedente culpa sua famulo, obligabiturne is cum iterum recipere?

Respondeo, saltem non obligari videretur. Ita Delugo *d. 29. de iust. num. 36.* quando recessus ipse tanta culpa æstimatur, ut, propter æqualem, potuisset dominus illum expellere.

§. III. Famuli, qui non servant, cum non possint. Tr. de Famulo agrotante.

1. Servus, durante tempore statuto ad obsequium, sconjicitur in Carcerem ob aliquod delictum, tunc

TRACTATUS V.

D E

EMPTIONE, ET VENDITIONE:
Remissivè.

DE hoc argumento latè, & pluribus egi lib. 8. i. Decal. tract. 3. c. 7. per totum, quare ibi dicta non sunt à meretenda, nisi forte Typographus velit totam illam tractationem hic ad Lectoris commodum transcribere, quod certe non recusarem.

An vino vendendo misceri aliquando possit aqua.

Ne autem inutile sit hujus Tractatus meminisse libet sequentem difficultatem pertinentem ad Venditionis, Emptionisque argumentum, diligenter excutere.

§. Unicus. *An vinum aqua dilutum possit aliquando vendi pretio vini puri?*

Dixi l. 8. Dec. tr. 3. c. 7. §. 5. n. 4. in hanc sententiam: *An immisceri aliquid possit rei extraordinarie bonitatis, & constat sic redditum aequale ceteris, taxato pretio, vendere, ut frumentum electum mixtum horreo, vinum generosum mixtum aqua?*

Respondeo, Concederem id aliquando frumento, vix unquam vino.

2. Hæc ibi dixi, nunc verò, re diligenter expensa, scio: *Concederem id aliquando frumento, nunquam vino.* Ita communiter de vino, Doctores, ut Pet. de Ledesma. Rebell. Salas. Med. Molin. Navar. Rodriq. Azor. quos citat Diana p. 1. tr. 8. ref. 51. Rationes multæ ad id aliterendum, me urgent.

3. Primò, Ideo pro vino puro vendere posses, ut ais, vinum aqua dilutum, taxato, vel communi pretio, quia per aquam illud reddit. æquale vino, quod in eodem foro venditur, tuum enim vinum valde generosum facis, ex aqua, simile communi vino debili. At omnino falsum est, vinum sic reddi æquale, vel simile vino communi: Ergo caput non habes, unde æquali pretio vendere possis.

Minor adeo vera est, ut potius explicatione indigeat, quam probatione: Vinum tuum est constat ex vino, & aqua: Vinum fori est vinum solum. Ergo tuum non est redditum huic æquale, vel simile. Licet enim ignorant mistionem, æquale, vel simile appareat, verè tamen hujusmodi non est: sicut manus Jacob, quæ apparebant manus Esau, verè tamen manus Esau non erant. Quemadmodum ergo, nisi ibi latuisset Mysterium, verè Jacob parentem decipisset, ita tu decipis ementem.

4. Atque hinc emergit secunda ratio ducta ex involuntario: Si Emptor adverteret, in vino adesse aquam, communiter nolle illud sic emere, Emens enim vinum, substantiam vini petit, non substantiam aliã. Ergo involuntariè tuum vinum emit, ergo tu iniquè vendis. Dico (communiter.) Nam esto, aliqui de hac mistione nil fortè laborent, certè in tanta copia ementium semper non pauci nollent sic emere. Saltem igitur hos, qui involuntarij sunt, decipis.

5. Tertio, etiam si concedatur (quod tamen minime concedi, dicam mox num. 13.) te non obligari ad restitutionem, si quando das tuum vinum, quod mistum illa aqua verè tanti pretii æstimetur, quanti tu vendis. At quis te liberabit à peccato, quo per dolum, & fraudem ementem inducis ad emendum? Si ego te fraude, vel vi, vel metu compellam ad emendum meum, v. g. æquum, iusto, immò modico pretio, quo valet, nonne sum tibi

ea intentione paratum, ut non serviat (vel, ob mortem sui parentis, adtingitur ad curam suarum rerum, vel in mortum incidit, quo affectus servire non potest, vel in aliqua familia impedimenta incurrat, quæ impossibile illi, sive physice, sive moraliter reddunt, posse prosequi famulatum: Servus, inquam, ejusmodi sine dubio potest famularum relinquere, & dominus obligatur consentire, solvendo tamen ratam mercedis debitam factis obsequiis, quia contractus, initio initus, semper censetur factus sub conditione, quod aliquid grave non obstat. Sicut enim dominus, si conjiceretur, v. g. in carcerem, unde non indigeret servis, posset illos dimittere, ita & servus, &c.

2. Quæstionculæ autem tres hæc solent de ægroto famulo adnecti. Prima, an sit curandus expensis domini.

3. Secunda: An idem debeat accipere mercedem pro eodem tempore, quo propter infirmitatem (idem propter aliud rationabile impedimentum) non famulatur.

4. Tertia: An servus locatus, v. g. in annum, si ægroter, seu legitime impediatur per mensem, v. g. obligetur, post annum supplere hunc mensem in servitio, & an dominus, pro hoc mense supra dictam annum, admittere illum debeat, soluta debita ipsius mensis mercede. Loquimur autem in his semper, præciso pacto, sive implicito, sive explicito, ad quod dominus, vel famulus se obligasset.

5. Respondeo ad primam, negativè; Ita multi apud Dianam part. 1. tr. de contr. ref. 86. Bonac. d. 3. de contr. q. 7. p. 4. n. 13. quia ad illas expensas ex vi conditionis non se obligavit dominus: immò nec se obligavit ad alimenta pro illo tempore; quo sibi infructuosus futurus esset servus. Quidquid affirmet de his alimentis Azor. 3. p. c. 14. 3. Excipi debere extremam necessitatem, quando ex Charitate debet quilibet cuilibet succurrere, admonitione opus non est.

6. Respondeo ad secundam, item negativè. Ita multi apud Dianam l. c. Ratio est, quia, cessante fine famulatus, non apparet, cur non debeat cessare, & obligatio solvendi illius mercedem. Scio, apud eundem l. c. aliquos esse contrarios huic nostri, & quidem communi sententia, sed non sunt audiendi, quia argumentum ipsorum ductum ex Textu, l. 1. §. Divus Severus ff. de variis, & extraordin. condit. in quo Imperator concedit advocatis defunctis mercedem, etiam si non servierint, faciliè solvitur; loquitur enim Imperator de Advocatis mortuis quidem, sed pro tempore, quo vivebant, & quo per ipsos, dum vivebant, non stetit, quin servient. Advocatorum enim, ut Procuratorum, Medicorum, Barbitonorum, & similibus ejus naturæ officia sunt, ut tunc satis, superque censentur continuato servire, quando sunt prompti ad obsequium, & in occasionebus, quæ se offerunt, à serviendo non deficient. Non ita se habet communiter famulorum, de quibus potissimè loquimur, conditio; horum enim est continuò servire, & in dies, immò, in horas, vix tamen (Communiter) nam, & his etiam suam deberi mercedem, quando in suo serviendo modo per ipsos non stat, famulari, supra c. 4. §. 1. n. 4. indicatum est.

7. Ad tertiam, respondeo item negativè. Ratio est: quia contractus fuit additus ad illum unum annum, quare eo elapso, elabitur obligatio, tum pro servo, tum pro domino; is enim non obligatur admittere servum volentem rescire tempus subtractum, sed poterit, juxta supradicta, partem stipendii correspondentem tempori, in quo famulus non servivit, ab ipso demere, illumque dimittere. Sicuti enim votum jejunandi huic anno, vel huic diei additum, anno, vel die transacto, non amplius obligat, ita Conductio, & Locatio, sive domus, v. g. sive famulatus pro hoc anno, vel die, iis exactis, non amplius obligant.